МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Оподаткування операцій з цінними паперами в Україні»

Здобувач вищої освіти ІІ курсу,
групи ОМП-23-1,
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»,
ОПП «Податкове консультування» _____ (підпис) Світящук Артур Станіславович

Науковий керівник _____ (підпис) Ізмайлов Ярослав Олексійович, д.е.н., професор

Керівник освітньо-професійної програми _____ (підпис) Ізмайлов Ярослав Олексійович, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри адміністрування податків,
протокол від «24» 01 2025 № 9

Завідувач кафедри
адміністрування податків _____ (підпис) Іванишина О.С., к.е.н., доцент

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 5 20.01.2025

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 26.12.2024р

(до захисту, на доопрацювання) (дата)

Результат захисту 75/С/4 04.02.2025

(оцінка) (дата)

Голова комісії: Л.М. Кашпур

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: електронний підпис Я.О. Ізмайлов

(підпис) (ініціали, прізвище)

О.С. Іванишина

(підпис) (ініціали, прізвище)

Т.О. Скоромцова

(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар комісії: М.В. Яруш

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	23		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	7		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	1		
4. Рецензент	від 0 до 5	1		
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	38		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	6		Кашпур Л.М.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	3		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	21		Ізмайлов Я.О. (електронний підпис) Іванишина О.С.
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	7		Скоромцова Т.О.
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	37		Яруш М.В.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	75		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
75	C	4 (добре)	04.02.2025	Кашпур Л.М. Ізмайлов Я.О. (електронний підпис) Іванишина О.С. Скоромцова Т.О. Яруш М.В.

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую
Завідувач кафедри

_____ Іванишина О.С.

«23» 12 2023

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти

Світящука Артура Станіславовича

1. Тема кваліфікаційної роботи: «**Оподаткування операцій з цінними паперами в Україні**»
2. Затверджена наказом ректора від 20.12.2023р. № 1700
3. Строк здачі закінченої роботи – 23.12.2024
4. Цільова установка

Метою дипломної роботи є систематизація та узагальнення проблемних питань ринку цінних паперів в Україні та визначення шляхів удосконалення системи їх оподаткування.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є процес оподаткування ринку цінних паперів в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти механізму оподаткування ринку цінних паперів в Україні

Вихідні дані до роботи: нормативно-правові акти з питань регулювання ринку цінних паперів в Україні та його оподаткування, статистичні та аналітичні дані Державної податкової служби України, сучасні наукові праці українських, зарубіжних науковців, статті в періодичних виданнях з проблематики.

5. Перелік графічного матеріалу – 7 таблиць, 5 рисунків.

6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним

Розділ 1. Теоретичні аспекти оподаткування операцій з цінними па
1.1.Сутнісна характеристика та основні види цінних паперів.
1.2.Організаційно-правові засади регулювання та оподаткува
цінних паперів в Україні
Розділ 2. Специфіка оподаткування операцій з цінними паперами в
2.1. Аналіз практики оподаткування операцій з цінними паперами
2.2. Особливості оподаткування операцій із векселями та облі
прикладі облігацій місцевих позик)
Розділ 3. Проблеми та шляхи вдосконалення системи оподаткуванн
з цінними паперами в Україні
3.1. Особливості оподаткування та декларування іноземних д
інвестиційних активів в Україні
3.2. Проблемні питання оподаткування операцій з цінними па
щляхи їх вирішення

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів	
		За планом	Фа
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи та написання заяви на її затвердження	11.11.23	11
2.	Отримання завдання наукового керівника для виконання кваліфікаційної роботи	22.12.23	22
3.	Узгодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	01.03.24	01
4.	Підготовка I розділу дипломної роботи та подання її керівнику	20.05.24	20
5.	Підготовка II розділу дипломної роботи та подання її керівнику	02.09.24	02
6.	Підготовка III розділу дипломної роботи та подання її керівнику	25.11.24	25
7.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	23.12.24	23
8.	Отримання відгуку наукового керівника	26.12.24	26
9.	Перевірка роботи в системі антиплагіат	06-07.01.25	06-0
10.	Отримання зовнішньої рецензії	15.01.25	15
11.	Отримання допуску зав.кафедри до захисту	16.01.25	16
12.	Попередній захист роботи	20.01.25	20
13.	Захист дипломної роботи	04.02.25	04

Дата видачі завдання «__22__»_грудня_ 2023

8. Керівник кваліфікаційної роботи — електронний підпис — Ізмайлов (підпис) (прізвище
9. Керівник освітньо-професійної програми — електронний підпис — Ізмайлов (підпис) (прізвище
10. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти — Світя

АНОТАЦІЯ

Оподаткування операцій з цінними паперами в Україні

Метою дослідження є систематизація та узагальнення проблемних питань ринку цінних паперів в Україні та визначення шляхів удосконалення системи їх оподаткування.

Завдання роботи полягають у з'ясуванні сутнісної характеристики та основних видів цінних паперів; аналізі організаційно-правових засад регулювання та оподаткування ринку цінних паперів в Україні та практики оподаткування операцій з цінними паперами в Україні; виявлені та розкритті особливостей оподаткування операцій із векселями та облігаціями (на прикладі облігацій місцевих позик) та з'ясуванні особливостей оподаткування та декларування іноземних доходів від інвестиційних активів в Україні.

Об'єктом дослідження є процес оподаткування ринку цінних паперів в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти механізму оподаткування ринку цінних паперів в Україні.

За результатами дослідження сформульовані висновки щодо проблемних питань оподаткування операцій з цінними паперами та визначенні шляхів їх вирішення.

Одержані результати можуть бути використані при визначенні шляхів удосконалення системи оподаткування операцій з цінними паперами та під час викладання навчального курсу «Оподаткування суб'єктів господарювання».

Дипломна робота містить 58 сторінок, 7 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел із 24 найменування, 2 додатки.

Ключові слова: платники податків, ринок цінних паперів, векселі, облігації, декларування.

Роки виконання дипломної роботи: 2024 – 2025 р.р.
Рік захисту роботи: 2025 р.

SUMMARY

Taxation of securities transactions in Ukraine

The purpose of the study is to systematise and summarise the problematic issues of the securities market in Ukraine and identify ways to improve the system of their taxation.

The objectives of the study are to clarify the essential characteristics and main types of securities; to analyse the organisational and legal framework for regulation and taxation of the securities market in Ukraine and the practice of taxation of securities transactions in Ukraine; to identify and disclose the peculiarities of taxation of transactions with bills and bonds (on the example of local loan bonds) and to clarify the peculiarities of taxation and declaration of foreign income from investment assets in Ukraine.

The object of research is the process of taxation of the securities market in Ukraine.

The subject of the study is the theoretical and practical aspects of the mechanism of securities market taxation in Ukraine.

Based on the results of the study, conclusions are formulated on the problematic issues of taxation of securities transactions and the identification of ways to solve them.

The thesis consists of 58 pages, 7 tables, 5 figures, a list of 24 references, 2 annexes.

Keywords: taxpayers, securities market, bills, bonds, declaration.

Years of completion of the thesis: 2024 – 2025.

Year of defense of work: 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ 7

ВСТУП 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

1.1. Сутнісна характеристика та основні види цінних паперів. 11

1.2. Організаційно-правові засади регулювання та оподаткування ринку цінних паперів в Україні 15

Висновки до Розділу 1 23

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз практики оподаткування операцій з цінними паперами 24

2.2. Особливості оподаткування операцій із векселями та облігаціями (на прикладі облігацій місцевих позик) 31

Висновки до Розділу 2 42

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УКРАЇНІ

3.1. Особливості оподаткування та декларування іноземних доходів від інвестиційних активів в Україні 44

3.2. Проблемні питання оподаткування операцій з цінними паперами та щляхи їх вирішення 46

Висновки до Розділу 3 51

ВИСНОВКИ 53

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 55

ДОДАТКИ 57

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

АЦ – акціонерне товариство

БКУ – Бюджетний кодекс України

ВРУ – Верховна Рада України

ДПСУ – Державна податкова служба України

ІСІ – інститут спільного інвестування (КІФ або ПІФ)

КУА – компанія з управління активами

МФУ – Міністерство фінансів України

ПКУ – Податковий кодекс України

ФОН – сертифікати фондів операцій з нерухомістю

ЦП – цінні папери

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Цінні папери виступають інструментом інвестування вільних коштів, тому є ефективним способом мобілізації ресурсів задля розвитку виробництва та задоволення суспільних потреб. Крім того, цінні папери беруть участь у обслуговуванні товарного й грошового обігу.

При здійсненні підприємницької діяльності операції з цінними паперами приносять прибуток суб'єктам підприємницької діяльності і підлягають оподаткуванню.

В даний час в Україні система оподаткування операцій з цінними паперами має ряд невизначених питань, які потребують дослідження та врегулювання.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Визначення поняття та специфічних особливостей регулювання ринку цінних паперів, засад створення та функціонування фондового ринку є предметом наукових досліджень як вітчизняних так і зарубіжних вчених, серед них: В. Андрійчук, В. Базилевич, В. Геєць, А. Загородній, М. Крупка, Т. Майорова, В. Опарін, А. Пересада, В. Федоренко, М. Чумаченко, В. Швець, Х. Андерсон, М. Бромвич, Л. Бернстайн, В. Беренс, П. Хавранек, Л. Гітман, Р. Кінг, М. Портер, П. Ромеро, Б. Санто, М. Фрідман, У. Шарп, С. Шмідт, Р. Шортрідж та інші.

Окремі питання оподаткування операцій з цінними паперами вивчали С. Іванов, В. Колесников, А. Гальчинський, О. Василик, А. Даниленко.

Однак тема продовжує бути актуальною та потребує подальшого вивчення.

***Мета дослідження*:** систематизація та узагальнення проблемних питань ринку цінних паперів в Україні та визначення шляхів удосконалення системи їх оподаткування.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі **завдання**:

- зясувати сутнісну характеристику та основні види цінних паперів;

- проаналізувати організаційно-правові засади регулювання та оподаткування ринку цінних паперів в Україні;

- провести аналіз практики оподаткування операцій з цінними паперами в Уукраїні;

- виявити та розкрити особливості оподаткування операцій із векселями та облігаціями (на прикладі облігацій місцевих позик);

- зясувати та проаналізувати особливості оподаткування та декларування іноземних доходів від інвестиційних активів в Україні;

- виявити проблемні питання оподаткування операцій з цінними паперами та визначити шляхи їх вирішення.

Об'єкт дослідження – процес оподаткування ринку цінних паперів в Україні.

Предмет дослідження - теоретичні та практичні аспекти механізму оподаткування ринку цінних паперів в Україні.

Науково-практична значимість дипломної роботи полягає в тому, що вона дозволяє:

—оцінити сучасний стан оподаткування операцій з цінними паперами та визначити подальші шляхи удосконалення системи оподаткування операцій з цінними паперами;

—матеріли можуть бути використанні під час викладання навчального курсу «Оподаткування суб'єктів господарювання».

Методи дослідження. Використано загальнонаукові й спеціальні методи дослідження. Так, для визначення сутності цінних паперів та відповідно їх властивостей, а також для здійснення аналізу оподаткування операцій зцінними паперами, таких як: ставки, бази оподаткування, податкової звітності та ризиків для платників податків використано методи аналізу, синтезу, систематизації та узагальнення.

Інформаційну основу складають нормативно-правові акти з питань регулювання ринку цінних паперів в Україні та його оподаткування, статистичні та аналітичні дані Державної податкової служби України, наукові

праці вітчизняних і зарубіжних вчених в сфері регулювання ринку цінних паперів та функціонування фондового ринку.

Структура роботи. Дипломна робота викладена на 58 сторінках друкованого тексту, містить 7 таблиць, 5 рисунків і 2 додатки. Список використаних джерел налічує 24 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

1.1. Сутнісна характеристика та основні види цінних паперів.

Для об’єктивного та всебічного з’ясування питань оподаткування цінних паперів необхідно насамперед визначити їх сутнісну характеристику.

Цінний папір визначається як «документ (електронний документ), що посвідчує майнові та інші права його власника, які виникають внаслідок вчинення одного чи декількох правочинів (емісії або видачі цінного папера), та має грошовий вираз»[12].

Основні ознаки цінних паперів наступні:

1. Цінний папір має паперову чи/або електрону форму. Він є документом офіційного характеру, який виконаний за встановленою формою та за необхідності має бути здійснена державна реєстрація та ліцензування.
2. Цінний папір засвідчує грошове чи/або інше майнове право.
3. Реалізація втіленого у цінному папері права є можливою лише у разі пред'явлення оригіналу документа, який означає зв'язок вираженого у папері права з самим документом.
4. Передача втіленого у папері майнового права може бути допущена лише за умови його передачі.

Відмова від виконання зобов'язання, яке виражене цінним папером, можлива у випадку, якщо доведено недобросовісність держателя чи/або у разі, якщо буде виявлено підроблення цінного папера.

Охарактризуємо основні функції цінних паперів.

1. Насамперед це мобілізаційна функція, яка стосується практично усіх видів цінних паперів.

2. Цінні папери виконують також управлінську функцію.

3. Позикова функція. Дана функція виконується тільки борговими цінними паперами, частка яких є однією з найбільших на ринку цінних паперів.

4. Розрахункова функція, яка передбачає, що можуть виступати засобом розрахунку чи/або платежу. Зокрема, вони можуть виконувати одну із функцій грошей. Цінними паперами можливо сплачувати вартість товарів, послуг або робіт.

5. Забезпечувальна функція. Принцип забезпечення означає, що цінні папери чи/або права на них передаються кредитору.

5. Перерозподільна функція. Полягає в тому, що на вторинному ринку відбувається перерозподіл капіталу між різними галузями господарства, що забезпечує розвиток тих чи інших галузей, цінні папери чи акції яких користуються найбільшим попитом (насамперед це металургійна та хімічна промисловості).

Розріязняють досить багато видів цінних паперів, які характеризуються за різними ознаками. За порядком їх розміщення чи/або видачі вони поділяються на: емісійні цінні папери (засвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску цінних паперів щодо особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітента)) та неемісійні.

Варто навести визначення Карла Маркса, який ЦП охарактеризував «як титули власності, що дають право на отримання майбутньої додаткової вартості»[5, с. 642]. Вченими А. Загороднім, Г. Вознюком та Т. Смовженко визначено ЦП як «... грошові документи, що засвідчують право власності чи відносини позики, визначають взаємини між особою, яка їх випустила, і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів або процентів, а також можливість передавати грошові та інші права, що випливають із цих документів, іншим особам»[3]. Вчені О. Мендрул та І. Шевчук цінні папери визначають, як «...ті документи, котрі відокремилися від угоди щодо купівлі-продажу позик або часток підприємств і почали самостійне життя, виконуючи при цьому деякі функції грошей та набуваючи цілком нових властивостей»[3]. І. Бланк тлумачить цінні папери як «грошові документи, що підтверджують право власності

або відносини позики, які визнають відносини між їх емітентом і власником з виплатою доходу у вигляді дивіденду або процента»[3].

Згідно з Господарським кодексом України та Цивільним кодексом України «цінний папір – це документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає відносини між суб'єктом господарювання, який його випустив (видав), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його випуску, а також можливість передання прав, що випливають з цього документа, іншим особам»[2],[22].

Відносини, які виникають під час розміщення та обігу цінних паперів, провадження професійної діяльності на фондовому ринку, мета яких полягає у забезпеченні відкритості й ефективності функціонування фондового ринку, регулюються Законом України «Про цінні папери та фондовий ринок»[19], згідно якого «цінні папери – документи встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчують грошові або інші майнові права, визначають взаємовідносини особи, яка їх розмістила, і власника, та передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами їх розміщення, а також можливість передачі прав, що випливають із цих документів, іншим особам»[19].

Відповідно до статті 153.8.2 ПКУ цінними паперами, що перебувають в обігу на фондовій біржі, - це такі, відповідно за яких відбувається дотримання наступних «умов: цінні папери допущені до обігу хоча б на одній фондовій біржі (перелік іноземних фондових бірж визначається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку); ціни цінних паперів на українських фондових біржах розраховуються відповідно до вимог, встановлених Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку України; біржовий курс, останню поточну ціну цінного папера, або результати котирування цінних паперів обов'язково розміщується на власному веб-сайті фондової біржі та у загальнодоступній інформаційній базі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів, а також може публікуватись в засобах масової інформації (зокрема, електронних) та бути надана фондовою біржею будь-якій заінтересованій особі протягом трьох

років після дати здійснення операцій з такими цінними паперами»[7].

На рис. 1.1. наведено узагальнену класифікацію цінних паперів відповідно до чинного законодавства України.

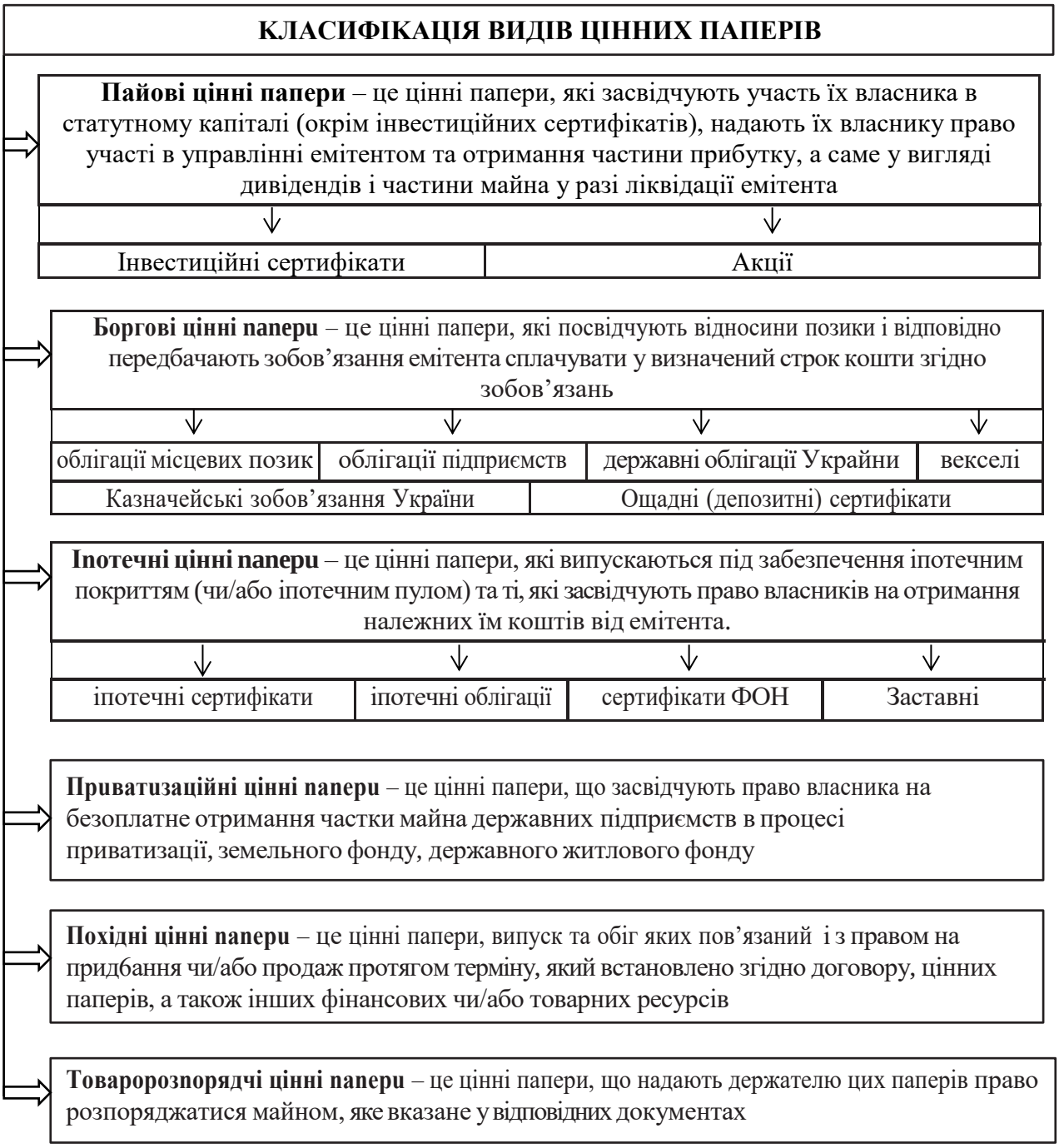

Рис. 1.1. Класифікація видів цінних паперів відповідно до чинного законодавства України

Складено за даними: [12]

Отже, наведений аналіз характеристики та основних видів цінних паперів показав, що цінні папери - це фінансові інструменти, які використовуються для

залучення капіталу на державних і приватних ринках. Вони є взаємозамінними та торгуються. Існує три основні типи ЦП: пайові, які надають власникам права власності; боргові (позики, що погашаються періодичними платежами); та гібридні ЦП, які поєднують в собі аспекти боргових та пайових цінних паперів.

1.2. Організаційно-правові засади регулювання та оподаткування ринку цінних паперів в Україні.

Ринок цінних паперів є особливою сферою ринкових відносин, так як саме завдяки продажу цінних паперів відбувається мобілізація фінансових ресурсів задля задоволення інвестиційних потреб суб'єктів економічної діяльності. Варто звернути увагу на те, що ринок ЦП ще називають фондовим ринком. Пов'язано це з тим, що цінні папери за економічною сутністю виступають відображенням певних фондів - матеріальних чи/або грошових[24].

Необхідно також зазначити, що за економічною сутністю ринок цінних паперів є формою розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів держави з метою забезпечити більш повно потреби економіки в ресурсах та відповідно їхнього ефективного використання. Так, ринок цінних паперів є продуктом ринкової моделі економіки. А в інших економічних системах він є фіскальним.

Таким чином ринок ЦП виступає складною організаційно-економічною системою, в якій взаємодіють багаточисельні учасники з приводу обігу цінних паперів. Крім того, ринок ЦП є особливим сегментом фінансового ринку, на якому складаються відносини щодо купівлі - продажу цінних паперів, що мать свою вартість, вільно обертаються. Такі відносини засвідчують співволодіння, займ та інші похідні від них відносини між тими учасниками, хто залучає ресурси, випускаючи власне цінні папери (тобто емітентами), та тими, хто їх купує (тобто інвесторами). Та опосередкований, як правило, участю фінансових посередників - особливих суб'єктів підприємницької діяльності.

Аналізуючи динаміки ринку цінних паперів в Україні, можна виділити основні етапи його становлення та розвитку, які відображені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Етапи становлення і розвитку ринку цінних паперів в Украні

№	Період	Характристика етапу
I	1991 – 1994 р.р.	Україна виходить зі складу СРСР (1991 р.); створюються приватизовані акціонерні та фінансові компанії (спостерігається потрясіння та прогресуюча недовіра населення до новостворених фінансових установ). Приймаються у 1991 закони України «Про цінні папери і фондову біржу», «Про господарські товариства». Цей етап характеризується вкрай низькими темпами розвитку фондового ринку. Повільні темпи приватизації, повна відсутність необхідної інфраструктури, недостатня правова урегульованість питань, пов'язаних з його функціонуванням.
II	1995 – 1999 р.р.	Відбувається кількісне та якісне зростання фондового ринку України: прискорюються темпи приватизації і створення державної системи регулювання фондового ринку: Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку; серед інших державних органів відбувається визначення і розподіл повноважень з регулювання фондового ринку.
III	2000 – 2004 р.р.	В цей період здійснюється «реалізація Указів Президента України «Про Основні напрями розвитку фондового ринку в Україні у 2000 році», «Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні» а саме відбувається: удосконалення системи захисту прав інвесторів; підвищення ролі державного регулювання ринку цінних паперів; розвиток нормативно-правової бази; розбудова інфраструктури фондового ринку; розвиток системи організованої торгівлі; удосконалення діяльності інститутів спільного інвестування; удосконалення механізмів корпоративного управління.
IV	2005 – 2007 р.р.	Відбувається синхронізація темпів економічного зростання у базових галузях економіки та зміцнення міжгалузевих зв'язків, простежувалася тенденція активізації діяльності на фондовому ринку за рахунок збільшення обсягів зареєстрованих випусків цінних паперів та збільшення обсягів торгів на ринку цінних паперів.
V	2008 – 2010 р.р.	В даний період посилюється нестабільнісь макроекономічної ситуації, набирає обертів світова фінансова криза, на яку реагує і фондовий ринок України. За обсягами залучених ресурсів ринок цінних паперів істотно випереджає банківський сектор. Найшвидші темпи демонструють, насамперед довгострокові акції і облігації.
VI	2010 – 2014 р.р.	Відбувається відновлення фондового ринку після фінансової кризи. Здійснюється поступове підвищення захисту прав інвесторів. Формується конкурентоспроможна національна інфраструктура фондового ринку саме в частині реорганізації депозитарної системи. В 2014 році повністю змінено орієнтири в розвитку економіки в тому числі і фондового ринку. Україна обрала стратегічний вектор руху до ЄС і взяла злобовязання приведення нормативно-правових актів, що регламентують діяльність фондового ринку до відповідних стандартів.
VII	2015 – 2019 р.р.	В даний період кількість фондових бірж в Україні значно скорочується, майже на 50%. На кінець 2019 р. на ринку цінних паперів було 10 фондових бірж, які мали право здійснювати діяльність з організації торгівлі на ринку цінних паперів.

VI II	2019 – 2022 р.р.	Відбувається негативний вплив світової пандемії COVID-19 на глобальні тенденції розвитку фондового ринку. Основною біржею цінних паперів в Україні є Перша Фондова Торгова Система (ПФТС). До повномасштабної війни з росією левова частка торгів припадала на облігації внутрішньої державної позики. Спостерігається значне зростання частки облігацій зарубіжних держав, пов'язане з початком повномасштабної війни. У 2022 році відбувається зростання торгів акціями іноземних інвесторів та зниження інтересу до українських пайових цінних паперів. Війна призупинила обіг ф'ючерсів і опціонних сертифікатів, однак спостерігається суттєве зростання обігу корпоративних облігацій.
IX	2023 – 2024 р.р.	В даний час українська влада планує наблизити рівень розвитку вітчизняного фондового ринку до західних аналогів. Зусилля спрямовані на залучення широкого кола інвесторів, і до вітчизняного фондового ринку допущено акції відомих зарубіжних емітентів. З початку 2023 р. в Україні дозволено вільний обіг акцій компаній індексу S&P 500. Для зниження ризиків іноземних інвесторів планується страхування інвестицій. З 2024 р. розпочали діяти зміни до ЗУ«Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності», що передбачають страхування і перестрахування прямих інвестицій від військових чи/або терористичних ризиків та вітчизняному фондовому ринку відчувається пожвавлення та нові тренди.

Складено автором за даними: [24]

Таким чином, аналіз ситуації на фондовому ринку України з 1991 року і дотепер дозволяє зробити висновок, що ринок цінних паперів має потужний потенціал, який використовується не в повному обсязі.

Для стимулювання діяльності ринку ЦП та відповідно створення сприятливих умов для збільшення обсягів й залучення довгострокових інвестицій резидентів і нерезидентів в економіку України потрібно здійснити низку заходів, які будуть спрямовані на вдосконалення його інституційних засад, а також на підвищення конкурентоспроможності та відповідно інвестиційної привабливості фінансових інструментів, насамперед податкових.

Нормативно-правове регулювання оподаткування ринку цінних паперів здійснює ПКУ. Необхідно зазначити, що інвестиційний прибуток згідно визначення в ПКУ – це «позитивна різниця між доходом, отриманим інвестором від продажу цінних паперів, та вартістю таких цінних паперів, що визначається із суми витрат на їх придбання»[7].

Крім того, існує ще таке поняття як інвестиційний актив – це пакет цінних паперів, деривативів чи/або корпоративні права, які виражені в інших, а ніж цінні папери, формах, та випущені одним емітентом.

Для визначення інвестиційного прибутку необхідно використовувати певну методику, а саме: існує «Методика визначення інвестиційного прибутку професійним торговцем цінними паперами при виконанні ним функцій податкового агента, затверджена наказом Міністерства фінансів України 22.11.2011 № 1484, рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку 22.11.2011 № 1689, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 24 січня 2012 р. за № 100/20413, зі змінами від 16.01.2018 р»[6].

Як ми раніше визначали, пакет цінних паперів – це окремий цінний папір, фондовий і товарний деривати, а також сукупність ідентичних цінних паперів чи/або фондових й товарних деривативів.

Також необхідно зазначити, що справляння податків з операцій з цінними паперами в Україні зазвичай здійснює «податковий агент», яким є або юридична, або фізична особа, чи представництво нерезидента (це є юридична особа), які зобов’язані нараховувати, утримувати та відповідно сплачувати податок із доходів фізичних осіб до бюджету країни від імені та за рахунок платника податку із тих доходів, які виплачуються платнику податків, та вести податковий облік і за необхідності надавати податкову звітність у податкові органи. Варто наголосити, що за порушення цих норм податкові агенти несуть відповідальність згідно з ПКУ, а саме з пп.14.1.180 п.14.1 ст.14 ПКУ та одночасно такий податковий агент діє від імені торговця цінними паперами (зазначає його філію, відділення, інший відокремлений підрозділ), який діє на підставі договору, який укладено з платником податків (п.1.3 Методики).

Також важливо знати, що інвестор повинен самостійно, до першого травня року, який настає за звітним (згідно пп.49.18.4 п.49.18 ст.49 ПКУ), подати до податкового органу за місцем проживання річну податкову декларацію. В термін до 1 серпня року, який настає за звітним, необхідно сплатити суму податкового зобов’язання, яка зазначена ним у податковій декларації згідно п.179.7 ст.179 ПКУ.

Щодо прибутку від операцій з цінними паперами застосовуються наступні ставки податку. В статті 167 розділу IV ПКУ визначено ставки податку на доходи фізичних осіб з 1.01. 2020 р. діють зокрема такі ставки:

- 18 % для пасивних доходів, окрім зазначених нижче (згідно пп.167.5.1 п.167.5 ст.167);

- 5 % для доходів у вигляді дивідендів по акціях і корпоративних правах, які нараховані резидентами-платниками податку на прибуток підприємств (окрім доходів у вигляді дивідендів по інвестиційних сертифікатах, акціях, які виплачуються ICI) (згідно пп.167.5.2 п.167.5 ст.167);

- 9 % для доходів у вигляді дивідендів по акціях та/або інвестиційних сертифікатах, корпоративних правах, нарахованих нерезидентами, ICI та суб'єктами господарювання, які не є платниками податку на прибуток (згідно пп.167.5.4 п.167.5 ст.167).

Крім того, починаючи з 01.01.2015 року до бази оподаткування військовим збором за ставкою 1,5% (а з грудня 2024 року – 5%) включається не лише заробітна плата і платежі за цивільно-правовими договорами, але також і будь-які доходи, які включаються до бази оподаткування податком на доходи фізичних осіб, зокрема інвестиційний прибуток.

Варто звернути увагу на облік і оподаткування доходу фізичної особи, якщо протягом року здійснила декілька операцій купівлі-продажу ЦП різних інвестиційних фондів.

Інвесто веде облік фінансових результатів операцій з інвестиційними активами самостійно протягом податкового звітного року, окремо від інших доходів, які отримані платником податків з різних джерел, та відповідно понесених витрат (знідно пп.170.2.1 п.170.2 ст.170 ПКУ). Важливим аспектом при цьому є те, що платник податків інвестиційний прибуток визначає за операціями з цінними паперами чи деривативами, які перебувають у обігу на фондовій біржі, окремо від інвестиційного прибутку за операціями з цінними паперами чи/або деривативами, які не перебувають в обігу на фондовій біржі (згідно пп.170.2.6 п.170.2 ст.170 ПКУ).

Якщо ж інвестор купував та продавав цінні папери декількох емітентів у звітному податковому році, він повинен за такий рік обчислити загальний фінансовий результат операцій з ЦП. Визначається фінансовий результат (прибуток/збиток) тільки за операціями з тими ЦП, що були продані інвестором у звітному податковому році. При цьому мають враховуватись документально підтверджені витрати, які понесені у зв'язку із їх придбанням, та належним чином задекларовані непогашені збитки від операцій із інвестиційними активами за попередні звітні роки. Витрати, які пов'язані з купівлею ЦП без їх продажу у звітному податковому році не зменшують інвестиційний прибуток, який отримано в результаті продажу інших ЦП протягом такого звітного податкового року.

Платнику податків необхідно зберігати усі документи, які пов'язані з купівлею/продажем цінних папрерів та понесеними витратами, і до, і після подання податкової декларації та сплати відповідних податків.

Подавати річну декларацію інвестор зобов'язаний до органу податкової служби у будь-якому випадку, незалежно від отримання інвестиційного прибутку чи збитку, а також незалежно від того, чи був сплачений податок із доходів інвестора податковим агентом (згідно ст.36,49, пп.170.2.2 п.170.2 ст.170 ПКУ). Форма податкової декларації про майновий стан і доходи та Інструкція щодо її заповнення затверджена наказом МФУ від 02.10.2015 р. № 859 (зі змінами)[].Також окремо необхідно звернути увагк, що передбачено санкції за неподання чи/або несвоєчасне подання декларації згідно ст.120 ПКУ.

В ПКУ окремо регламентовано обов'язкове виконання торговцем цінними паперами функцій податкового агента. Так, податковим агентом фізичної особи – платника податків, який здійснює операції з інвестиційними активами із використанням послуг професійного торговця ЦП, незалежно від наявності договору щодо виконання торговцем функцій податкового агента є такий професійний торговець згідно пп.170.2.9 п.170.2 ст. 170 ПКУ)

Отже, сплата податку у більшості випадків відбувається не на підставі та за наслідками річної декларації про доходи, а під час виплати (чи нарахування)

інвестору доходу від операцій з його інвестиційними активами саме податковим агентом такого платника, функції якого покладено на торговця цінними паперами, послугами якого і користується платник податків ЦП.

Однак також необхідно звернути увагу, що запровадження обов'язку податкового агента для торговця цінними паперами не звільняє платників податків від обов'язку декларувати результати усіх операцій щодо купівлі та продажу інвестиційних активів, які здійснені протягом податкового звітного року, при цьому як на території, так і за межами України.

Платник податків самостійно веде облік загального фінансового результату щодо операцій з інвестиційними активами, окремо від інших доходів та витрат. Звітним періодом для цілей оподаткування інвестиційного прибутку вважається календарний рік.

Затверджено Методику визначення інвестиційного прибутку професійним торговцем ЦП-ми при виконанні ним функцій податкового агента.

Інвестиційний прибуток зазвичай розраховується як позитивна різниця між доходом, який отримано платником податків від продажу окремого інвестиційного активу, та відповідно його вартістю, яка визначається з суми витрат для придбання такого активу (згідно пп.170.2.2 п.170.2 ст.170 ПКУ).

Також варто зазначити, що до таких витрат, окрім суми, яка сплачена під час придбання інвестиційного активу, Методика (п.3.10) відносить ще також додаткові фактично понесені витрати, які здійснюються у зв’язку з отриманням такого доходу відповідно до «законодавства: винагорода (комісія) торговцю ЦП; біржовий збір відповідно до тарифів, затверджених фондовою біржею; вартість депозитарних послуг, затверджених відповідно депозитарною установою (уся сума таких витрат, здійснених у розрахунковому періоді); вартість банківських послуг, сплачених у зв’язку із здійсненням операцій з ЦП, за тарифами, затвердженими банківською установою (уся сума таких витрат, здійснених у розрахунковому періоді)»[6].

Платником податків повинні бути надані оригінали чи/або належним чином завірені копії первинних документів, що підтверджують відповідно факт

переходу права власності на відповідні пакети ЦП, факт та суму сплати відповідних витрат згідно п.3.5 даної Методики. Це відповідно: договори комісії, які укладені з торговцем цінних паперів, договори купівлі-продажу цінних паперів, виписки з рахунку у ЦП зберігача депозитарної установи, а також розрахунково-касові й інші платіжні документи. Важливо памятати, що податковий агент зобов'язаний зберігати оригінали чи/або належним чином оформлені копії зазначених документів.

Ще одним важливим аспектом для продажу інвестиційного активу є наявність повного пакету всіх необхідних документів, які потрібно мати при собі: паспорт; оригінал довідки про присвоєння ідентифікаційного номера платника податків; банківські реквізити (при безготівкових переказах коштів); первинні документи, які є документальним підтвердженням витрат, понесених у зв'язку з придбанням інвестиційного активу.

У разі здійснення інвестором вищезазначених додаткових фактично понесених витрат надаються документальні підтвердження цих витрат, а «саме:

- платіжний документ про сплату винагороди (комісії) торговцю ЦП;
- платіжний документ про сплату біржового збору відповідно до тарифів, затверджених фондовою біржею;
- платіжний документ про оплату вартості депозитарних послуг, затверджених відповідно депозитарною установою (уся сума таких витрат, здійснених у розрахунковому періоді);
- платіжний документ, який підтверджує оплату вартості банківських послуг, сплачених у зв'язку із здійсненням операцій з ЦП, за тарифами, затвердженими банківською установою (комісійна винагорода банку) (уся сума таких витрат, здійснених у розрахунковому періоді)»[6].

Отже, проведений аналіз організаційно-правових засад регулювання та відповідно оподаткування операцій з ЦП в Україні показав, що ринок ЦП (фондовий ринок) є однією з найважливіших частин економіки України. Ринок ЦП в Україні почав своє становлення з 1991 року, проте все ще перебуває в стадії формування, та постійно відбувається пошук форм і інструментів, які

визначають норми поведінки учасників обміну такого специфічного товару як ЦП. Для удосконалення функціонування ринку ЦП необхідно проводити якісний аналіз фондового ринку, моніторинг та прогнозування його змін, та при цьому не менш важливим напрямком для пошуку шляхів удосконалення є врегулювання системи оподаткування операцій з ЦП.

Висновки до розділу 1.

Цінними паперами є документи встановленої форми із відповідними реквізитами,які виступають свідченням грошових або інших майнових прав, а також визначають взаємовідносини особи, яка розмістила ці папери, і її власника. Вони передбачають виконання зобов'язань згідно з умовами щодо їх розміщення, а також вказують на можливість передачі прав, які випливають із даних документів, іншим особам.

До фундаментальних властивостей цінних паперів відносять: ринковість, стандартність, дохідність, ризикованість,ліквідність.

Цінні папери залежно від цільової спрямованості випуску та змісту операцій з їх використанням поділяються на кілька видів: акції, облігації, векселі, ф’ючерси, опціони, варрант, ощадні (депозитні) сертифікати. Кожен із цих видів має певне призначення та використовується з метою забезпечення визначених операцій.

Цінні папери – це інструмент інвестування вільних коштів, тому ц еще й ефективний спосіб мобілізації ресурсів для розвитку виробництва та задоволення суспільних потреб. Вони беруть участь у обслуговуванні товарного й грошового обігу.

Операції з цінними паперами виступають в якості доходу та прибутку і тому підлягають оподаткуванню. В даний час питання оподаткування операцій з цінними паперами регулюють норми Податкового кодексу України відповідно як для фізичних осіб так і для юридичних осіб, які здійснють такі операції.

РОЗДІЛ 2
СПЕЦИФІКА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз практики оподаткування операцій з цінними паперами.

Всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладені в об’єкти підприємницької та відповідно інших видів діяльності з метою одержання прибутку чи/або досягнення соціального ефекту є інвестиціями.

Відповідно до п. 4 П(С)БО 2 «Баланс» визначено поняття фінансових інвестицій як активів, які утримуються підприємством з метою отримання прибутку (у вигляді дивідендів, відсотків тощо), зростання вартості капіталу чи/або інших вигід для інвестора[8]. Варто звернути увагу, що фінансовими інвестиціями можуть виступати частки у статутному капіталі, акції, інші корпоративні права, та боргові цінні папери такі як облігації, векселі, ощадні сертифікати. Проведемо аналіз особливостей ведення податкового обліку фінансових інвестицій та з’ясуємо особливості справляння податку на прибуток. Порядок оподаткування фінансових інвестицій визначає ПКУ. Фінансовою інвестицією згідно пп. 14.1.81 п. 14.1 ст. 14 ПКУ вважається господарська операція, яка передбачає придбання корпоративних прав, деривативів, цінних паперів та відповідно інших фінансових інструментів.

В свою чергу фінансові інвестиції поділяються на: прямі і портфельні:

– прямі інвестиції передбачають внесення коштів чи/або майна до статутного капіталу юридичних осіб в обмін на корпоративні права, емітовані такими юридичними особами при їх розміщенні такими особами;

– портфельні інвестиції передбачають придбання деривативів, цінних паперів й інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку чи/або біржовому товарному ринку (винятком є операції зі скупки акцій платником податку чи/або пов’язаними із ним особами в таких обсягах, що перевищують 50 відсотків від загальної суми акцій, які емітовані іншою юридичною особою,

що належать до прямих інвестицій.

Крім того, актив, який обмінюється на корпоративні прав чи/або ЦП, класифікується як товар згідно з пп. 14.1.244 п. 14.1 ст. 14 ПКУ. А для інвестора така операція буде рахуватись як: 1) звичайна операція з продажу товару, так як згідно договору цивільно-правового характеру за компенсацію у вигляді фінансової інвестиції – активу відбувається передача права власності на товар; 2) бартерна операція, адже розрахунок за товар здійснюється у формі, яка відмінна від грошової.

Отже, у податковому обліку операції щодо передачі будь–якого активу у обмін на фінансову інвестицію відображаються так само, як і звичайні операції із продажу з урахуванням певних особливостей (основні фонди, бартер, тощо).

Якщо ж передаються корпоративні права чи/або ЦП, тоді податковий облік здійснюється відповідно до п. 153.8 ст. 153 ПКУ: платник податків повинен вести окремий податковий облік фінансових результатів операцій із деривативами та ЦП у розрізі їх окремих видів. У випадку, якщо отримано негативний фінансовий результат (тобто збитки), тоді він переноситься на зменшення фінансових результатів від операцій із цінними паперами. В свою чергу позитивний фінансовий результат (тобто прибуток) включається до складу валового доходу звітного податкового періоду. Що стосується ПДВ, то варто зазначити, що при одержанні фінансової інвестиції, яка придбана на етапі емісії, податковий кредит не буде нараховуватись, адже відповідно п. 196.1 ст. 196 ПКУ об’єкт оподаткування ПДВ відсутній. При здійсненні операцій з продажу цінних паперів у обмін на активи, які не є ЦП чи/або коштами, оподаткування ПДВ буде відбуватися за загальними правилами. Окрім того, при нарахуванні ПДВ необхідно враховувати вимоги ст. 189 ПКУ щодо визначення бази оподатковування із урахуванням звичайної ціни.

Проаналізуємо як здійснюється облік та відповідно оподаткування операцій з акціями власної емісії. Необхідно звернути увагу, що операції з цінними паперами (в тому числі акціями) умовно можна поділити на два рівні: первинні (операції з емісії і погашення цінних паперів); вторинні (операції із

цінними паперами на фондовому ринку та їх позабіржовий обіг). Основними учасниками операцій на первинному ринку виступають емітенти таких цінних паперів. А на вторинному ринку емітент вже виступає нарівні із іншими учасниками фондового ринку. Таким чином, «рівень» ринку цінних паперів виступає основним критерієм щодо визначення порядку податкового обліку результату таких операцій. В таблиці 2.1. наведено види операцій, які можуть здійснюватися емітентом акцій на первинному та вторинному фондових ринка

Таблиця 2.1

Види операцій, що здійснюються емітентом акційна первинному і вторинному фондовому ринках

Рівень ринків цінних паперів	Види операції на ринку цінних паперів
Первинний ринок	Погашення (анулювання) цінних паперів (акцій)
	Емісія і розміщення цінних паперів (акцій)
Вторинний ринок	Безоплатне отримання цінних паперів (акцій)
	Зворотний викуп цінних паперів (акцій)
	Безоплатна передача раніше викуплених ЦП (акцій)
	Продаж раніше викуплених цінних паперів (акцій)

Складено автором за даними: [19]

На рис. 2.1. відображено порядок обігу акцій на первинному та вторинному ринках цінних паперів.

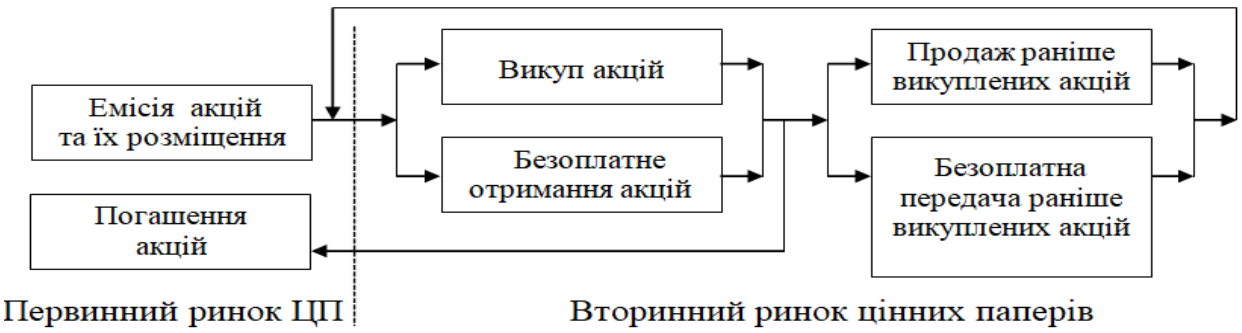

Рис. 2.1. Здійснення операцій на первинному та вторинному ринках ЦП

Джерело: складено автором на основі [19]

Проаналізуємо специфічні особливості оподаткування операцій на первинному ринку, а саме розміщення та погашення акцій. Так, першим рівнем операцій із цінними паперами вважаються операції з їх емісії та розміщення, і відповідно анулювання чи погашення, яке здійснюються на первинному ринку. Такі операції з точки зору оподаткування мають спеціальний статус. Операції з

випуску чи емісії акцій та їх погашення в загальному контексті оподаткування не розглядаються. Таким чином жодних наслідків у частині податку на прибуток в даному випадку не виникає. Відповідні до норм ПКУ, в саме розділу ІІІ ПКУ «Податок на прибуток підприємств» відображено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Характеристика норм ПКУ, що регламентують порядок оподаткування операцій з цінними паперами (в т.ч. акціями)

№ п., пп.	Норми «розділу ІІІ ПКУ «Податок на прибуток»
пп.114.1.244 п.14.1 ст. 14	Товари – матеріальні та нематеріальні активи, у тому числі земельні ділянки, земельні частки (паї), а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь–яких операціях, *крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення*.
п. 135.4 ст. 135 пп. 135.4.2	Дохід від операційної діяльності включає: дохід банківських установ, до якого включаються: а) процентні доходи за кредитно–депозитними операціями (в тому числі за кореспондентськими рахунками) *та цінними паперами, придбаними банком*; б) комісійні доходи, в тому числі за кредитно–депозитними операціями, наданими гарантіями, розрахунково–касове обслуговування, інкасацію та перевезення цінностей, *операціями з цінними паперами*, операціями на валютному ринку, операціями з довірчого управління; в) прибуток від операцій з *торгівлі цінними паперами*
п. 135.5 ст. 135 пп. 135.5.11	Інші доходи включають: доходи, визначені відповідно до ст. 146, 147, 153, 155 – 161 ПКУ.
пп. 138.1.1 п. 138.1 ст. 138	Витрати операційної діяльності включають: … витрати банківських установ, до яких відносяться: а) процентні витрати за кредитно–депозитними операціями, ЦП *власного обігу*; б) комісійні витрати, в тому числі за кредитно–депозитними операціями, розрахунково–касове обслуговування, інкасацію та перевезення цінностей, *операціями з ЦП*, операціями на валютному ринку, операціями з довірчого управління.
ст. 136 п. 136.1 пп. 136.1.3	Доходи, що не враховуються для визначення об'єкта оподаткування: Для визначення об'єкта оподаткування не враховуються доходи: суми коштів або вартість майна, що надходять платнику податку у вигляді прямих інвестицій або реінвестицій у корпоративні права, емітовані платником податку, в тому числі грошові або майнові внески згідно з договорами про спільну діяльність на території України без створення юридичної особи
ст. 153 п. 153.8	Оподаткування операцій особливого виду: оподаткування операцій з торгівлі цінними паперами, деривативами та іншими, ніж цінні папери, корпоративними правами. Визначається особливий порядок оподаткування операцій з ЦП
п. 153.9 ст. 153	Норми п. 153.8 ст. 153 не поширюються на операції, що здійснюються платником податку – емітентом з розміщення корпоративних прав або інших цінних паперів, а також з їх зворотного викупу або погашення таким емітентом. Норми п. 153.8 ст. 153 поширюються і на визначення балансових збитків або прибутків, отриманих платником податку від операцій із корпоративними правами, що виражені в ін., ніж цінні папери, формах. Операції з конвертації цінних паперів оподаткуванню не підлягають»[7].

Складено за даними: [7]

Що стосується ПДВ, то операції із випуску (емісії) ЦП та їх продажу відповідно за грошові кошти не є об'єктом обкладення відповідно з пп. 196.1.1. п. 196.1 ст. 196 ПКУ.

Проаналізуємо операції на вторинному ринку ЦП: викуп акцій для перепродажу. Згідно статті 66 ЗУ «Про акціонерні товариства» АТ має право викупити у акціонера акції, які повністю оплачені ним для подальшого перепродажу та розповсюдження серед своїх працівників чи/або анулювання. В таблиці 2.3. наведено облік операцій з акціями на первинному ринку ЦП.

Таблиця 2.3

Бухгалтерський облік операцій із акціями на первинному ринку ЦП

№ з/п	«Зміст операції	Бухгалтерський облік	
		дебет	кредит
Емісія та розміщення акцій			
1	Зареєстровано акціонерне товариство	46	40
2	Розміщено акції за номінальною вартістю	311, 301	46
3	Розміщено акції за ціною вище за номінал: номінал емісійний дохід	 311, 301 311, 301	 46 421
Викуп з погашенням (анулюванням) акцій			
1	Викуплено акції власної емісії	451	301, 311
2	Погашено підприємством викуплені акції	40	451
3	Відображено перевищення викупної вартості над номінальною	421 (441, 442)	451
4	Відображено перевищення номінальної вартості над викупною»[24]	451	421 (441, 442)

Складено за даними: [24]

Тільки за рахунок коштів, які перевищують статутний капітал, акції може бути викуплено і реалізовано у строк не більше одного року.

АТ має право за рішенням загальних зборів викупити в акціонерів акції за згодою власників цих акцій. Порядок реалізації цього права визначається у статуті товариства та/або рішенні загальних зборів.

Порядок оподаткування зазначених операцій регламентується п. 153.8 ст. 153 Розділу III «Податок на прибуток» ПКУ, яким встановлено порядок окремого обліку фінансових результатів від операцій з ЦП та деривативами.

Варто зазначити, що правила окремого податкового обліку, які встановлені п. 153.8 ПКУ, не стосуються операцій з емісії корпоративних прав чи/або інших цінних паперів, які здійснюються платником податків, та з їх зворотного викупу чи/або погашення таким платником податку–емітентом. Таким чином, викуп акцій власної емісії не потрібно відображати в окремому податковому обліку. Також це стосується і випадків, коли акції придбали з метою їх подальшого погашення.

В таблиці 2.4. наведено визначення доходів та витрат від операцій з ЦП.

Таблиця 2.4

Визначення доходів і витрат від операцій із ЦП згідно норм ПКУ

«Доходи	**Витрати**
Сума коштів або вартість майна, отримана (нарахована) платником податку від продажу, обміну або інших способів відчуження цінних паперів, деривативів, або інших, ніж цінні папери, корпоративних прав, а також вартість будь–яких матеріальних цінностей чи нематеріальних активів, які передаються платнику податку у зв'язку з таким продажем, обміном або відчуженням. До складу доходів включається також сума будь – якої заборгованості платника податку, яка погашається у зв'язку з таким продажем, обміном або відчуженням.	Сума коштів або вартість майна, сплачену (нараховану) платником податку продавцю (у т.ч. емітенту, крім придбання під час первинного розміщення) цінних паперів, деривативів або інших, ніж цінні папери, корпоративних прав, як компенсація їх вартості. До складу витрат включається також сума будь – якої заборгованості покупця, яка виникає у зв'язку з таким придбанням»[24]

Складено за даними: [24]

АТ може викуповувати свої акції для подальшого перепродажу чи безоплатної передачі. Також можливий ще варіант, коли акції, які викуплені з метою погашення, будуть надалі перепродаватися чи/або ж передаватимуть безоплатно. Щодо викупу акцій власної емісії – витрати потрібно відображати в окремому обліку лише при їх подальшій реалізації та одночасно відображати дохід, який отримано від їх продажу. Таким чином, до оподатковуваного доходу буде віднесено лише прибуток від перепродажу акцій.

Щодо необхідності нарахування емітентом податкових зобов'язань із ПДВ, - буде залежати від форми розрахунків проданих акцій власної емісії.

Якщо ж продаж здійснюється за грошові кошти чи/або ж акції

передаються у обмін на інші ЦП, то емітент – продавець таких акцій не повинен нараховувати ПДВ, адже такий продаж не є об'єктом оподаткування (згідно пп. 196.1.1 п. 196.1 ст. 196 розділу V ПКУ «Податок на додану вартість»[7].

У випадку, якщо акції передаються емітентом у обмін на товарно–матеріальні цінності чи/або послуги, тоді він має нарахувати ПДВ.

Основні проводки, які супроводжують операції із викупу й перепродажу емітентом власних акцій наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Бухгалтерський облік операцій із викупу і перепродажу емітентом власних акцій

№ з/п	«Зміст операції	Бухгалтерський облік	
		дебет рахунка	кредит рахунка
1	Викуплено акції власної емісії	451	301, 311
2	Перепродано раніше викуплені акції на вторинному ринку	301, 311	451
3	Передано раніше викуплені акції працівникам емітента в рахунок заробітної плати	661	451
4	Відображено перевищення викупної вартості над продажною	421 (441, 442)	451
5	Відображено перевищення продажної вартості над викупною	451	421 (441, 442)»[24]

Складено за даними: [24]

Таким чином, можемо підсумувати, що у юридичних осіб основні правила податкового обліку операцій з акціями чи корпоративними правами «наступні:

- податковий облік операцій з ЦП ведеться окремо від податкового обліку інших операцій в розрізі окремих видів ЦП; податковий облік операцій з корпоративними правами ведеться разом з обліком операцій з акціями;
- об'єктом податкового обліку є фінансовий результат операцій з кожним видом ЦП (у т.ч з акціями та корпоративними правами). Позитивний фінансовий результат операцій з ЦП конкретного виду з урахуванням від'ємного фінансового результату від операцій з ЦП цього самого виду минулих періодів включається до валового доходу. Від'ємний фінансовий результат операцій з ЦП конкретного виду переноситься на зменшення фінансових результатів від операцій з ЦП цього самого виду, в порядку,

передбаченому ст. 150 ПКУ»[7].

Що стосується фізичних осіб, то згідно п. 170.2 статті 170 ПКУ є два варіанти оподаткування доходів, які отримані фізичною особою від операцій з інвестиційними активами. Відповідно до першого варіанту фізична особа є не тільки платником ПДФО, а ще й відповідальною особою за його нарахування та сплату. Щодо другого варіанту – вона не несе відповідальності за розрахунок та сплату ПДФО, так як ці функції перекладаються на професійного торговця ЦП, який тим самим набуває статус податкового агента. Вибір відповідного варіанта залишається на розсуд самої фізичної особи.

2.2. Особливості оподаткування операцій із векселями та облігаціями (на прикладі облігацій місцевих позик).

Охарактеризуємо оподаткування операцій із векселями. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» вексель – це цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов’язання векселедавця чи/або його наказ 3-й особі сплатити певну суму власнику векселя (тобто векселедержателю) після настання терміну платежу.

Векселі можуть бути як прості так і переказні та винятково у документарній формі. Простий вексель – містить зобов’язання векселедавця в зазначений термін сплатити певну суму коштів власнику векселя (векселедержателю). В свою чергу переказний вексель - письмовий наказ однієї особи іншій сплатити певну суму грошей у зазначений термін третій особі.

Уніфікованим законом про переказний і простий векселі встановлено загальні правила обігу векселів. Даний закон затверджено Конвенцією від 07.06.30 р, яка набрала чинності в Україні від 06.11.2000 р.

Проаналізуємо особливості обчислення податку на прибуток та ПДВ, які виникають під час проведення розрахунків із векселями.

Так, щодо податку на прибуток, то у «підприємства–продавця (векселедержателя) на дату відвантаження товарів (надання послуг), тобто дату

переходу покупцеві права власності на такий товар або дату складання акта чи іншого документа, який підтверджує виконання робіт/надання послуг, збільшуються податкові доходи згідно із п. 137.1 ст. 137 ПКУ. При цьому одержання векселя як оплати за відвантажені товари не тягне за собою збільшення валових доходів (пп. 136.1.11 п. 136.1 ст. 136 ПКУ)» [7].

У підприємства–покупця (векселедавця) «на дату оприбуткування товарів (отримання послуг) збільшуються витрати операційної діяльності або інші витрати. В залежності від того, в яку категорію потрапляють такі витрати (операційні чи інші), порядок їх включення до складу податкових витрат буде різнитись. Зокрема, відповідно до п. 138.4 ст. 138 ПКУ. витрати, що формують собівартість реалізованих товарів, визнаються податковими витратами того звітного періоду, в якому визнано доходи від реалізації таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг. Якщо ж витрати включаються в категорію «інші витрати», то відповідно до п. 138.1 ст. 138 ПКУ вони визнаються податковими витратами у періоді понесення» [7]. При цьому важливо знати, що видача векселя і його оплата (тобто погашення) не зумовлюють збільшення саме податкових витрат.

Щодо відображення в податковому обліку векселедавця різниці між повною вартістю векселя та сумою, яка сплачена під час його придбання, а саме суми дисконту за умови, що така сума придбання векселя менша ніж повна, необхідно врахувати наступне.

Якщо підприємство – векселедержатель буде згодне прийняти часткову оплату за таким векселем до настання терміну платежу та при цьому борг за векселем за згодою сторін вважається погашеним, тоді частина боргу у розмірі неоплаченої суми векселя буде вважатися безповоротною фінансовою допомогою та підлягатиме включенню до складу оподатковуваного доходу такого підприємства–векселедавця (пп. 135.5.4 п. 135.5 ст. 135 ПКУ).

Крім того, операції з ЦП, до яких належать також векселі, визначені п. 153.8 ст. 153 ПКУ, згідно з нормами якого платник веде окремий податковий облік фінансових результатів операцій із ЦП у розрізі їх окремих «видів: якщо

протягом звітного періоду витрати на придбання кожного з окремих видів ЦП перевищують доходи від продажу (відчуження), то негативний фінансовий результат переноситься на зменшення фінансових результатів від операцій із ЦП цього самого виду майбутніх звітних періодів. Якщо ж навпаки, доходи перевищують витрати, то прибуток включається до складу валових доходів за результатами звітного періоду» [7.

Також наголосимо, що норми п. 153.8 ст. 153 ПКУ поширюються також на підприємства – торгівців ЦП, і на інші підприємства, які здійснюють операції з торгівлі ЦП. Витратами є сума коштів чи/або вартість майна, сплачена платником продавцю ЦП як компенсація їхньої вартості, а сума заборгованості у покупця, що виникає в зв'язку з таким придбанням.

Щодо ПДВ, то тут необхідно зазначити, що операції з випуску (чи емісії), розміщення та продажу (викупу і погашення) за кошти ЦП, емітованих суб'єктами підприємництва, МФУ, НБУ, органами місцевого самоврядування не є об'єктом оподаткування (пп. 196.1.1 п. 196.1 ст.196 ПКУ). Ці норми не застосовуються до операцій із продажу бланків банківських і особистих чеків, дорожніх, ЦП, розрахункових та платіжних документів, пластикових карток.

При цьому «згідно з п. 189.7 ст. 189 ПКУ якщо підприємство здійснює операції з поставки товарів (послуг), які є об'єктом оподаткування, під забезпечення боргових зобов'язань покупця, надане такому платнику податку у формі простого або переказного векселя або інших боргових інструментів, випущених таким покупцем або 3-ю особою, базою оподаткування є договірна вартість відповідно п. 188.1 ст. 188 ПКУ, без урахування дисконтів або інших знижок з номіналу такого векселя, а за процентними векселями – така договірна вартість, збільшена на суму процентів, нарахованих або таких, що повинні бути нараховані на суму номіналу такого векселя» [7].

Також зауважимо, що на номінал векселя, в тому числі без урахування дисконтів чи/або із урахуванням процентів, не нараховуються податкові зобов'язання. Коли підприємство–векселедавець за згодою векселедержателя здійснює зустрічну поставку товарів чи послуг, то замість грошового

погашення суми боргу, яка зазначеної у векселі, базою оподаткування буде договірна вартість таких товарів чи послуг, проте не нижче за звичайну ціну але без урахування дисконту чи/або інших знижок від номіналу такого векселя. В той же час за процентними векселями – договірна вартість таких товарів чи послуг, проте не нижче за звичайну ціну, яка збільшена на суму процентів, що нараховані чи/або підлягають нарахуванню на суму номіналу векселя.

Векселі (крім податкових), які видані чи/або отримані, з метою оподаткування ПДВ не є засобом платежу та не змінюють суми податкового кредиту чи/або податкового зобов'язання, окрім податкових векселів.

Слід проаналізувати викуп векселя за ціною нижче за номінал. Постачальник, відвантажуючи товар має відобразити податкові зобов'язання з ПДВ за правилом «першої події». Що стосується методу нарахування, тоді відображаються податкові доходи незалежно від передбаченої у договорі форми розрахунків, в тому числі і вексельної.

За правилом «першої події» покупець відображає податковий кредит з ПДВ, оприбутковуючи товари. Можливість включення до складу податкових витрат здійсненої за них компенсації залежить від категорії витрат. Так, витрати, які формують собівартість реалізованих товарів, визнаються податковими витратами звітного періоду, відповідно з яким визнаються доходи від реалізації таких товарів, і не залежить від форми розрахунків.

На підставі п. 189.7 ст. 189 ПКУ визначається база обкладення ПДВ. Так, якщо платник податку здійснює операції із постачання послуг/товарів, які є об'єктом оподаткування під «забезпечення боргових зобов'язань покупця, наданих такому платнику податку у формі простого або переказного векселя, або інших боргових інструментів, випущених таким покупцем або третьою особою, базою оподаткування є договірна вартість, визначена в порядку, встановленому п. 188.1 ст. 188 ПКУ, без урахування дисконтів або інших знижок з номіналу такого векселя, а за процентними векселями – така договірна вартість, збільшена на суму процентів, нарахованих або таких, що повинні бути нараховані на суму номіналу такого векселя» [7].

Таким чином, при розрахунку векселем базою обкладення ПДВ завжди буде договірна вартість товарів (навіть у тих випадках, коли провадяться операції між пов'язаними сторонами). Винятком є видача процентного векселя. В такому випадку базою обкладення ПДВ є договірна вартість товарів (послуг, робіт), яка по мірі перебування векселя у постачальника–виконавця) буде збільшуватись на суму процентів, які підлягають нарахуванню за векселем.

ПДВ не нараховується на вартість самого векселя – не є окремим об'єктом оподаткування видача або передача векселя. Об'єктом оподаткування завжди буде продаж товарів (робіт, послуг), за які провадиться векселем розрахунок.

У податковому обліку погашення векселя не викликає жодних наслідків. Однак погашення векселя - це здійсненням платежу за векселем векселедавцем платником. При погашенні вексель завжди буде оплачуватись за номінальною вартістю. Інша ситуація при викупі векселя векселедавцем а не погашенні.

Викуп векселя здійснюється за ціною, відмінною від номіналу. Зазвичай ціна є меншою за номінал векселя (теоретично її розмір не обмежується нічим, а визначається на підставі угоди сторін. Отже може бути і вищою за номінал).

Від погашення викуп відрізняється не тільки сумою операції, а ще й порядком її оформлення, та здійснення. Такими відмінностями є: 1) при погашенні векселя платіж має бути обов'язково здійснено у безготівковій формі (ст. 6 ЗУ «Про обіг векселів в Україні»). На викуп векселя дана вимога не поширюється, він може бути як у грошовій формі, так і шляхом розрахунку (чи/або заліку) за наявними зобов'язаннями; 2) при погашенні векселя, зазвичай, складають акт про пред'явлення векселя до платежу (чи/або заяву про оплату векселя). Складанням такого акта викуп векселя не супроводжується, та провадиться на підставі цивільно–правового договору; 3) з точки зору вексельного законодавства, викуп векселя виступає звичайною передачею його та оформляється складанням індосаменту (а при погашенні це не вимагається). Відсутність такого передатного напису зазвичай не призводить до недійсності угоди, але може створити складнощі за бажанням векселедавця повторно

запустити такий вексель в обіг.

Також необхідно звернути увагу на особливості емісії облігацій. Відповідно ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок» одним з видів ЦП, які дозволені для випуску в Україні, - є облігації місцевих позик, що випускаються за рішенням місцевих рад. З даними нормами перекликаються положення БКУ: у частині дефіциту бюджету розвитку міські бюджети можуть прийматися з дефіцитом, який покривається за рахунок запозичень. Порядок здійснення запозичень до місцевих бюджетів визначається Постановою КМУ від 16.02.2011р. № 110 «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень», згідно якої місцеві ради поряд із кредитними лініями, позиками та кредитами, що надаються фінансовими установами можуть здійснювати запозичення у формі випуску облігацій внутрішніх місцевих позик.

Що ж стосується власників облігацій внутрішньої місцевої позики, - особливості їх емітента на облік та оподаткування операцій із ЦП не впливають. Для інвестора облігації внутрішньої місцевої позики є таким же активом, як облігації підприємств. Принципи бухгалтерського обліку та оподаткування операцій дуже схожі із ними, хоча мають деякі важливі нюанси. Якщо інвестором виступає підприємство - платник податку на прибуток, всі кошти, які розміщені шляхом придбання облігацій, не включаються до його податкових витрат. Дане правило діє у випадку придбання облігацій у межах емісії, та на вторинному ринку. Не включення понесених витрат задля придбання облігацій до складу податкових витрат пояснюється дією окремого правила податкового обліку зі включенням до об’єкта податку на прибуток тільки додатного фінансового результату від операцій купівлі–продажу ЦП для операцій щодо купівлі – продажу ЦП (п. 153.8 ст. 153 ПКУ).

Для фізичних осіб передбачено подібну методику. Об’єкт обкладення ПДФО (а саме: інвестиційний прибуток, який включається до складу загального місячного оподатковуваного доходу, визначається як фінансовий результат (тобто прибуток) операцій із купівлі–продажу інвестиційних активів (під визначення інвестиційного активу підпадають ОВМП).

Таким чином, з метою формування об’єкта оподаткування фізичні та юридичні особи зобов’язані вести окремий податковий облік фінансових результатів операцій із ОВМП: фізичні особи як платники податку з доходів фізичних осіб – у порядку, який передбачено пунктом 170.2 статті 170 ПКУ, а юридичні особи як платники податку на прибуток підприємств – у порядку, який передбачено пунктом 153.8 статті 153 ПКУ. Однак, не зважаючи на загальну спрямованість (адже до об’єкта оподаткування включається прибуток від операцій із облігаціями), механізми пункту 153.8 статті 153 і пункту 170.2 статті 170 ПКУ відрізняються кардинально методикою формування та відповідно відображення фінансових результатів від операцій із облігаціями.

В ПКУ визначено ведення податкового обліку фінансових результатів операцій із ЦП і деривативами у розрізі окремих видів ЦП та деривативів.

Облігації місцевих позик є тільки одним із 3-х видів облігацій, якими інвестор може володіти. Тому «податковий облік фінансових результатів операцій з облігаціями місцевих позик має здійснюватися інвестором окремо не тільки від обліку інших видів ЦП (ощадних сертифікатів, векселів тощо), а й від обліку інших видів облігацій (підприємств та внутрішніх державних позик)»[7].

Окремих рядків для фінансові результати від операцій з облігаціями місцевих позик у додатку ЦП до рядка 03.20 додатка ІД до податкової декларації з податку на прибуток підприємства не передбачено. Є тільки рядки для формування прибутку чи/або збитку від операцій з облігаціями в цілому.

У зв’язку із цим у підприємства, яке, окрім облігацій місцевих позик, здійснює ще операції і з іншими видами облігацій та відповідно веде облік фінансових результатів окремо по кожному з видів облігацій, - у додатку ЦП до рядка 03.20 додатка ІД до декларації з податку на прибуток «буде відображено: сукупні доходи звітного періоду від операцій з усіма видами облігацій (ряд. 2.1 додатка ЦП); сукупні витрати звітного періоду від операцій з усіма видами облігацій (ряд. 2.2 додатка ЦП); фінансовий результат (ряд. 2 додатка ЦП), який зовсім не завжди відповідатиме результату того простого алгоритму розрахунку, що запропонований у додатку ЦП (2.1–2.2–2.3). Останнє пов’язане

з тим, що фінансовий результат розраховується окремо щодо кожного виду облігацій (підприємств, місцевих позик, внутрішніх державних позик)»[7].

Якщо в звітному періоді будуть операції з кількома видами облігацій у рядку 2 додатка ЦП, тоді необхідно відображати суму прибутків (і суму збитків - за їх відсутності) звітного періоду від операцій із кожним видом облігацій. Додається письмове пояснення до декларації, де обґрунтовуються необхідність використання даної методології розрахунку показника рядка 2 додатка ЦП.

Підприємство – інвестор вже на етапі придбання облігацій місцевих позик (на вторинному ринку ЦП у їх колишнього власника або у емітента) у окремому обліку фінансових результатів операцій із облігаціями місцевих позик за пунктом 153.8 статті 153 ПКУ повинен відобразити витрати у сумі коштів чи/або вартості майна, яка сплачена ним продавцю облігацій у якості компенсації їх вартості. Також до складу витрат інвестора також включається сума будь–якої заборгованості, яка виникає у зв’язку з таким придбанням.

Також «витрати на придбання облігацій місцевих позик беруть участь у формуванні фінансового результату від операцій з облігаціями місцевих позик (незалежно від їх емітента) у тому звітному періоді, в якому їх було здійснено. Для цього витрати на придбання будь–яких облігацій місцевих позик звітного періоду (з урахуванням некомпенсованих збитків від операцій з облігаціями місцевих позик минулих періодів) підлягають порівнянню з доходами від відчуження будь–яких облігацій місцевих позик звітного періоду: якщо протягом звітного періоду витрати на придбання облігацій місцевих позик, понесені (нараховані) платником податків, перевищують доходи, отримані (нараховані) від продажу (відчуження) облігацій місцевих позик протягом такого звітного періоду, від’ємний фінансовий результат переноситься у зменшення фінансових результатів від операцій з облігаціями місцевих позик майбутніх звітних періодів аж до його погашення; якщо протягом звітного періоду доходи від продажу облігацій місцевих позик, отримані (нараховані) платником податків, перевищують витрати, понесені (нараховані) платником податків у результаті придбання облігацій місцевих позик протягом такого

звітного періоду (з урахуванням від'ємного фінансового результату від операцій з облігаціями місцевих позик минулих періодів), то прибуток включається до складу доходів такого платника податків за результатами такого звітного періоду»[7].

Щожо фізичних осіб – платників податку з доходів фізичних осіб, то діють свої правила (п. 170.2 ст. 170 ПКУ): витрати фіз.. особи на придбання конкретного пакета облігацій місцевих позик, відповідно з яких складається вартість такого пакета, мають «чекати на свої» доходи від продажу дано пакета.

Таким чином, витрати фізичної особи на придбання конкретного пакета ЦП не впливають на об'єкт оподаткування до тих пір, доки не буде отримано відповідні доходи та не розраховано фінансовий результат від завершеної операції купівлі–продажу конкретного пакета ЦП.

Необхідно враховувати, що облігації, подаровані фізичній особі чи/або успадковані нею, з метою обкладення ПДФО будуть вважатися придбаними за нульовою вартістю. При подальшому продажі (або погашенні) буде обкладатися уся сума доходу, отримана інвестором від продажу (відчуження).

Також окремого аналізу потребує отримання доходу за облігаціями. В залежності від виду облігації отримання доходу за облігацією може бути пов'язане із різними етапами обігу. За процентними облігаціями дохід може бути виплачений протягом усього періоду, коли володіє інвестор цінним папером. А отже саме володіння приносить дохід (проценти).

Облігації дисконтні передбачають отримання доходу (дисконту) лише тільки при їх погашенні за номінальною вартістю. Порядок оподаткування кожної з цих виплат має свої особливості. В частині процентів, які нараховуються на номінал облігацій в період володіння ними, цей порядок буде залежати від «наступних умов: якщо інвестор – юридична особа є платником податку на прибуток підприємств, то згідно з пп. 135.5.1 п. 135.5 ст. 135 ПКУ такі виплати підлягають включенню до складу його доходів; якщо ж інвестор є фізичною особою, то емітент згідно з пп. 170.4.3 п. 170.4 ст. 170 ПКУ при виплаті такого доходу має нарахувати і утримати із суми процентів податок з

доходів фізичних осіб за ставкою 15 %»[7].

Оподаткування в частині доходів за дисконтними облігаціями здійснюється згідно норм п. 153.8 ст. 153 ПКУ (юр.особи) та п. 170.2 ст. 170 ПКУ (фіз. особи). Для інвесторів - платників податку на прибуток підприємств не є необхідним окреме включення таких доходів до валових доходів звітного періоду відповідно у вигляді процентів.

Щодо продаж і погашення облігацій, то позбавитись статусу інвестора можна 2-а способами:

1) продати на вторинному ринку облігацію і у цьому випадку облігація передається третій особі як окремий об’єкт права власності;

2) погасити після періоду обігу облігацію, отримавши її номінальну вартість.

Проте в податковому обліку інвестора в якості платника податку на прибуток ці обидві операції матимуть одинакові наслідки. Згідно ПКУ сума коштів чи/або вартість майна, яка отримана (чи нарахована) платником податків від обміну, продажу, або інших способів відчуження облігацій місцевих позик й збільшена на вартість будь–яких матеріальних цінностей чи/або нематеріальних активів, які передаються платнику податків у зв’язку із таким обміном, відчуженням, продажем, розглядається «як доходи для цілей окремого податкового обліку фінансових результатів операцій з облігаціями місцевих позик. До складу доходів включається також сума будь–якої заборгованості платника податків, що погашається у зв’язку з таким продажем, обміном або відчуженням»[7].

В тому податковому періоді, в якому було нараховано чи/або отримано дохід від відчуження облігацій місцевих позик, інвестор має визначити фінансовий результат операцій із облігаціями місцевих позик.

Для інвестора, який є платником податку на прибуток механізм п. 153.8 ст. 158 ПКУ є допоміжним: так як практичним підсумком його дії, яка впливає на показник оподатковуваного прибутку звітного періоду, може бути тільки додатна різниця від купівлі – продажу облігацій. П. 170.2 ст. 170 ПКУ є

аналогічним за своєю дією: якщо платник податку продав конкретний пакет облігацій й отримав відповідний дохід, то цим він завершив власну операцію купівлі–продажу даного конкретного пакета, тому фінансовий результат від даної завершеної операції буде брати участь у формуванні об'єкта оподаткування такої фізичної особи. А додатна різниця між доходом, який отримано платником податків від продажу окремого пакета облігацій, та його вартістю, що розрахована виходячи з суми витрат, понесених у зв'язку з придбанням, - відповідно інвестиційний прибуток із доходів фізичних осіб.

Та навпаки, у разі, якщо при такому розрахунку виникне від'ємна різниця, тоді матиме місце інвестиційний збиток від завершеної операції купівлі–продажу пакета облігацій місцевої позики. Відповідно ж з п.п. 170.2.6 п. 170.2 ст 170 ПКУ до складу загального річного оподатковуваного доходу платника податків включається значення загального фінансового результату операцій додатне з інвестиційними активами за результатами такого року.

Щодо ПДВ, то відповідно з «пп. 196.1.1 п. 196.1 ст. 196 ПКУ, не є об'єктом оподаткування такі види операцій із цінними паперами:

випуск (емісія) – операція емітента з передачі облігацій, що знову випускаються, їх першому власнику (інвестору);

розміщення в будь–якій формі управління – наприклад, передача власником своїх облігацій у довірче управління комерційному банку;

продаж за кошти – у цьому випадку мається на увазі операція з продажу власником (інвестором) цінних паперів саме і тільки за грошові кошти; обмін одних цінних паперів на інші цінні папери»[7].

А решта операцій, які передбачають передачу права власності на облігації, буде підпадати під об'єкт обкладення ПДВ. В свою чергу, продавець облігацій повинен відобразити податкові зобов'язаня за такими операціями.

Отже, проведений аналіз показав, що оподаткування операцій з цінними паперами певною мірою врегульовано та визначено у ПКУ. Проте система оподаткування операцій із цінними паперами має також і низку питань, які залишаються невивченими і тому потребують їх врегулювання.

Висновки до розділу 2.

Податковому облік операцій з передачі будь–якого активу у обмін на фінансові інвестиції відображаються так як і звичайні операції з продажу проте з урахуванням особливостей (бартер, основні фонди тощо).

При передачі корпоративних прав або ЦП, платник податків повинен вести окремий податковий облік фінансових результатів операцій з ЦП й деривативами у розрізі окремих їх видів.

При одержанні фінансової інвестиції, якак придбана на етапі емісії, податковий кредит не нараховується так як згідно ПКУ відсутній об’єкт оподаткування ПДВ.

У випадку ж здійснення операцій з продажу ЦП у обмін на активи, які не є ЦП або коштами, сплата ПДВ здійснюється за загальними правилами. Щодо операцій з випуску (емісії) акцій та їх погашення, то вони не є об’єктом оподаткування ПДВ і щодо них не виникає жодних податкових наслідків в частині податку на прибуток.

Для юридичних осіб правила податкового обліку операцій з акціями (корпоративними правами) наступні:

– податковий облік операцій з ЦП ведеться окремо від податкового обліку інших операцій у розрізі окремих видів ЦП;

– при цьому податковий облік операцій з корпоративними правами необхідно вести разом з обліком операцій із акціями;

– об’єктом податкового обліку виступає фінансовий результат операцій із кожним видом ЦП (в т.ч з акціями й корпоративними правами).

Для фізичних осіб є два варіанти оподаткування доходів від операцій з інвестиційними активами:

1) фізична особа є платником ПДФО, та відповідає за його розрахунок та сплату.

2) фізична особане несе відповідальності за розрахунок і сплату ПДФО,

так як цю функцію виконує професійний торговець ЦП-ми, який є податковим агентом.

Вибір одного із варіантів здійснюється на власний розсуд фізичної особи.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ В УКРАЇНІ

3.1. Особливості оподаткування та декларування іноземних доходів від інвестиційних активів в Україні

Протягом останніх років набуло поширення інвестування вітчизняними громадянами за кордон, зокрема у цінні папери та деривативи на фондових біржах, нерухомість, бізнес в інших країнах, а також українці купують частки в іноземних компаніях. У звязку з чим актуальним питанням є оподаткування та декларування іноземних доходів від інвестицій в Україні.

Варто наголосити, як зазначалось у попередніх параграфах, оподаткування іноземних доходів здійснюється за ставкою 18% та стягується ще військовий збір, який з грудня 2024 року становить 5%. Але в залежності від виду доходу ставка та розрахунок можуть бути іншими.

Проаналізуємо податкове навантаження у розрізі різних іноземних доходів фізичних осіб. Насамперед, це дохід від продажу інвестиційних активів. Згідно з ПКУ, до інвестиційних активів належать: цінні папери, деривативи, корпоративні права. Під оподаткування підпадає фінансовий результат (а саме інвестиційний прибуток) від операцій із інвестиційними активами, а не уся сума від їх продажу. Визначається фінансовий результат як позитивна різниця між доходом, що отримано від продажу активу, та його вартістю, що підтверджено документальними витратами на його придбання. В свою чергу до витрат на придбання активу, окрім вартості самого активу, відносять також ще комісії банку чи/або брокера за купівлю й продаж.

Щодо розрахунку інвестиційного прибутку, то за календарний рік підсумовуються усі прибутки та збитки від операцій з продажу інвестиційних активів. Це, в свою чергу дозволяє зменшити за рахунок збиткових операцій оподатковуваний інвестиційний прибуток.

Розрахунок для інвестиційного прибутку від продажу іноземних активів здійснюється у національній валюті, тобто у гривнях та не залежить від того, що активи купувалися і продавалися за валютні кошти. Така ситуація створює певну складність, адже на дату купівлі активу перерахунок витрат у національну валют (гривню) здійснюється за курсом НБУ, а от доходу – за курсом НБУ на дату продажу. Отже, при падінні курсу гривні така фактично збиткова операція для платника може стати прибутковою для податкових цілей.

Також проаналізуємо ще один вид доходу, – це дохід у вигляді дивідендів від іноземних компаній. Так, якщо фізична особа інвестувала в частку іноземної компанії, то можете отримувати дохід у вигляді дивідендів. Зазначений іноземний дохід оподатковується за зниженою ставкою 9% в Україні та додатково військовим збором 1,5% (а з грудня 2024 р. – за ставкою 5%). Важливо також врахувати, що цей дохід може підлягати ще оподаткуванню біля джерела (withholding tax) у країні виплати за тією ставкою, яка передбачена конвенцією про уникнення подвійного оподаткування між зарубіжною країною та Україною.

Податок на дивіденди, сплачений в іншій країні, має бути врахований в Україні при декларуванні та оподаткуванні. Сума сплаченого податку зараховується тільки в рахунок податку на дохід, а от військовий збір сплачується в повному обсязі. В свою чергу, для зарахування сплаченого за кордоном податку потрібно додати до декларації довідку з податкової служби зарубіжної держави про суму сплаченого податку.

Необхідно також зясувати, які є особливості розрахунку доходів та оподаткування операцій на Interactive Brokers. Якщо фізична особа інвестує в іноземні цінні папери через іноземні інвестиційні банки чи/або брокерські компанії, для прикладу Interactive Brokers чи/або Exante, – в такому випадку необхідно розраховувати доходи та відповідно податки в залежності від типу операцій на цих рахунках.

В таблиці 3.1. наведено приклади операцій на брокерських рахунках.

Таблиця 3.1.

Операції на брокерських рахунках та порядок їх оподаткування

№ п/п	Вид операції на брокерських рахунках	База оподаткування	Ставки податків
1	Продаж цінних паперів та деривативів (акції компаній, облігації, ф'ючерси)	Оподатковується лише фінансовий результат	18% та військовий збір 5%.
2	Виплати у вигляді дивідендів по придбаним акціям	Оподатковується вся сума доходу	9% та військовий збір 5%.
3	Купонний дохід по облігаціях	Оподатковується вся сума доходу	9% та військовий збір 5%.

Складено автором за даними: [7]

Таким чином, можемо підсумувати, що розрахунок доходів від іноземних інвестицій для оподаткування є досить складним та має багато особливостей, які залежать від виду доходу. Тому досить важливо правильно розраховувати інвестиційний прибуток від продажу цінних паперів, адже навіть збиткові операції можуть у підсумку призвести до необхідності сплати податків по причині суттєвого знецінення гривні, що спричиняє курсові різниці.

Крім того, передбачено штрафні санкції за некоректно задекларовані доходи. Штраф становить 10% від незадекларованої суми, або навіть 25%, якщо буде доведено, що дохід було умисно не задекларовано.

3.2. Проблемні питання оподаткування операцій з цінними паперами та щляхи їх вирішення

До проблемних питань оподаткування операцій з ЦП необхідно віднести недосконаліть системи оподаткування таких операцій. Так, досить часто платники податків можуть використовувати різні способи оптимізації оподаткування операцій з ЦП, тобто легальну мінімізація податкового навантаження.

На рисунку 3.1. відображено окремі напрямки оптимізації оподаткування, які може обирати та розвивати їх, використовуючи особливості законодавчого поля.

Рис 3.1. Напрями оптимізації оподаткування операцій з ЦП.

Складено автором за даними:

Таким чином, не зважаючи на значне податкове навантаження в Україні, можна виявити і можливості для відповідної оптимізації в частині оподаткування операцій з ЦП.

Проаналізуємо один із напрямів оптимізації оподаткування операцій з ЦП з використанням переваг податкових юрисдикцій, які передбачають пільгове оподаткування даних операцій. Для прикладу, в деяких офшорних зонах доходи від операцій з ЦП оподатковуються за нижчими ніж в Україні ставками. При такому варіанті платники податків враховують вимоги податкового законодавства України щодо КІК (контрольованих іноземних операцій) та уникають визнання такої компанії контрольованою особою резидента України.

Варто все ж таки відзначити, що удосконаленню та нормативно-правовому регулюванню питань у сфері ринку фінансових послуг в Україні приділяється значна увага. Так, 31.07. 2018 року відбулось засідання Експертної Ради з питань оподаткування, обліку та фінансової звітності Професійної асоціації учасників ринків капіталу та деривативів.

На засіданні було презентовано проєкт «Концепції змін до податкового законодавства, розроблений у рамках реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року, а саме : заходу А.21 «Забезпечення

податкового стимулювання та гармонізації системи оподаткування інструментів фінансового сектору». Проєкт є комплексним та передбачає декілька блоків для різних секторів фінансового ринку»[20].

Дана концепція передбачала насамперед вирішення таких питань: «Концептуально узгоджено наступні позиції щодо оподаткування доходів фізичних осіб:

– податкове зобов'язання у клієнта торговця цінними паперами виникає лише за фактом виплати такому клієнту доходів;

– виконання функції податкового агента торговцем цінними паперами лише у випадку, коли грошові розрахунки здійснюються за його посередництвом;

– визначення інвестиційного прибутку фізичної особи в іноземній валюті з подальшим перерахунком отриманого результату в гривні на дату отримання доходу;

– віднесення до інвестиційних активів при визначенні інвестиційного прибутку фізичних осіб не тільки емісійних цінних паперів та деривативів, а також неемісійних цінних паперів та цінних паперів іноземних емітентів;

– стимулювання довгострокових інвестицій через встановлення спеціальних податкових режимів для рахунків, на яких накопичуються кошти фізичних осіб, призначені для інвестування;

– конкретизації на законодавчому рівні особи відповідальної за сплату податку при викупі цінних паперів, у тому числі цінних паперів ICI, та погашенні боргових цінних паперів»[20].

Стосовно ж оподаткування фінансового результату юридичних осіб, то учасники засідання прийшли до єдиної думки, що доцільно здійснювати оподаткування лише реалізованих прибутків від операцій з ЦП, тобто не враховувати віртуальні прибутки чи збитки від дооцінки чи уцінки фінансових інструментів до моменту їх відчуження.

Також з метою забезпечення досягнення мети хеджування пропонувалося вести облік фінансових результатів від операцій із деривативами, базовим

активом яких виступають цінні папери, у складі фінансового результату від операцій з ЦП.

Важливою продією стало затвердження Стратегії розвитку фінансового сектору до 2025 року за сприяння Проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору». Цей документ був підписаний головою НБУ, міністром фінансів України, головою Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, директором-розпорядником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, членом Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Метою Стратегії стало забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик та імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та іншими міжнародними зобов'язаннями України. 19 липня 2023 року НБУ, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, МФУ та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб була розроблена нова Стратегія розвитку фінансового сектору України, яка сфокусована на спротив російській агресії та відновлення країни[21]. Стратегія погоджена Радою з фінансової стабільності і вона замінила Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, яка була прийнята до війни.

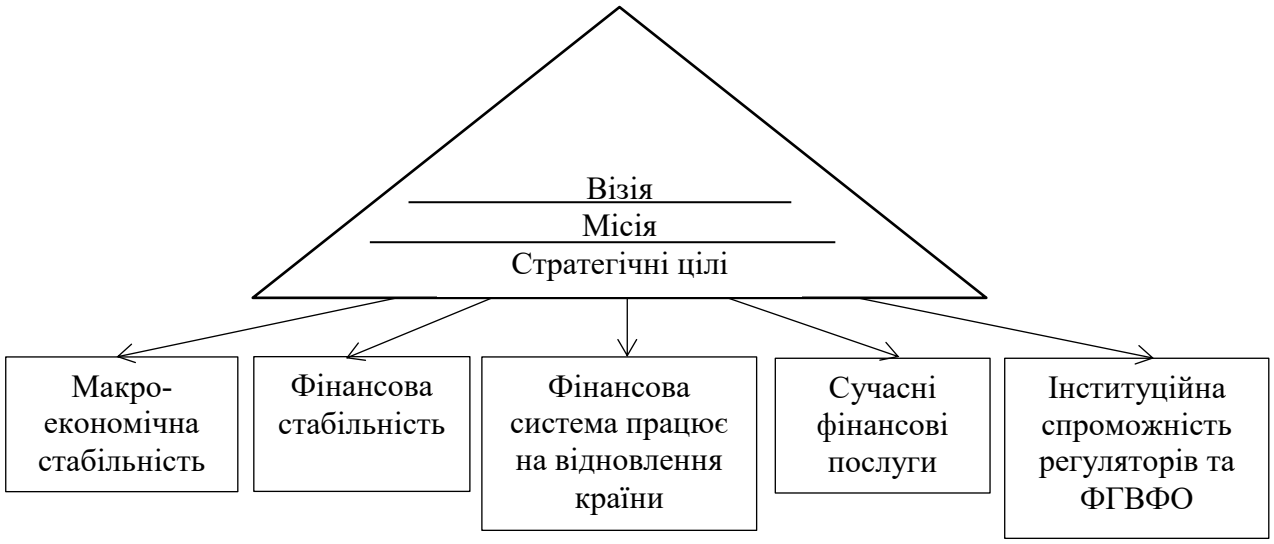

Рис. 3.2. Стратегічні ініціативи «Стратегії розвитку фінансового сектору України»

Складено автором за даними: [21]

Дана «стратегія розвитку фінансового сектору базується на поточному контексті, зважає на підвищені ризики та невизначеність, ураховує чинники впливу вторгнення росії на умови функціонування фінансової системи.

Стратегія встановлює спільні пріоритети для регуляторів фінансової системи, які дозволять скоординувати дії для забезпечення фінансової стійкості країни, розширення фінансової інклюзії, доступності та безбар'єрності фінансових послуг.

Реалізація Стратегії закладе основи для стійкого та динамічного розвитку фінансового сектору України, його конкурентоспроможності в умовах європейської інтеграції та інтеграції у світовий фінансовий простір, створить умови для зміцнення потенціалу України на її шляху до перемоги, сприятиме запуску перетворень задля відбудови та зростання національної економіки як під час, так і після повномасштабної війни.

Візія фінансового сектору: фінансовий сектор України – стійкий, ефективний, конкурентоспроможний, інтегрований у міжнародний простір, здатний протистояти викликам, розвиватися та сприяти відновленню економіки України.

Місія фінансового сектору: регулювання фінансового сектору забезпечує акумулювання, розподіл й обіг фінансових ресурсів на засадах фінансової стабільності та інклюзії, кібербезпеки та поширення новітніх технологій для сприяння відновленню економіки України та підтримки добробуту громадян»[21].

В частині оподаткування операцій з ЦП необхідно вирішити ряд завдання, які наведені на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Проблеми обліку оподаткування операцій з цінними паперами. *Складено за даними [24]*

Підсумовуючи проведений аналіз функціонування ринку цінних паперів та оподаткування операцій з ЦП слід зазначити, що в Україні приділяють чимало зусиль для його регулювання та удосконалення системи оподаткування. Однак все ще залишається ряд невирішених проблем і тому потрібно спрямувати всі зусилля для створення більш прозорого податкового регулювання та сприянню залучення інвесторів до українського фондового ринку.

Висновки до розділу 3.

В даний час поширена практика інвестування українцями в зарубіжних державах у цінні папери і деривативи на фондових біржах. Розрахунок таких доходів від операцій з ЦП для цілей оподаткування є досить складним та має багато особливостей в залежності від виду доходу. Правильно розраховувати інвестиційний прибуток від продажу цінних паперів є складним питанням, адже може виникнути ситуація, що збиткові операції можуть призвести до необхідності сплати податків у випадку суттєвого знецінення гривні, яке відображається на курсових різницях. Передбачено штрафні санкції за

некоректно задекларовані доходи у вигляді 10% від незадекларованої суми, або 25% при встановленні факту умисно не задекларованого доходу.

В Україні з метою врегулювання фондового ринку та оподаткування операцій з цінними паперами узгоджено наступні позиції щодо оподаткування доходів фізичних осіб і юртдтчних осіб, які передбачають, що :

– у клієнта торговця цінними паперами податкове зобов'язання виникає лише за фактом виплати такому клієнту доходів;

– функція податкового агента торговцем цінними паперами виконується лише у випадку, якщо за його посередництвом здійснюються грошові розрахунки;

– визначення інвестиційного прибутку фіз. особи у іноземній валюті (різниції між доходами у іноземній валюті і сумою витрат у іноземній валюті) із подальшим перерахунком отриманого результату у гривні на дату отримання такого доходу;

– при визначенні інвестиційного прибутку фіз. осіб віднесення до інвестиційних активів не тільки емісійних цінних паперів і деривативів, а також неемісійних цінних паперів й цінних паперів іноземних емітентів;

– стимулювання довгострокових інвестицій відьувається через встановлення спеціальних податкових режимів для тих рахунків, на яких накопичуються кошти фіз.осіб, які призначені для інвестування;

– на законодавчому рівні конкретизації особи, яка відповідальна за сплату податку при викупі цінних паперів, в тому числі цінних паперів ICI, й погашенні боргових цінних паперів.

Щодо оподаткування фінансового результату юридичних осіб, то тут доцільно оподатковувати лише реалізовані прибутки від операцій з ЦП, а саме: не враховувати віртуальні прибутки/збитки від дооцінки/уцінки фінансових інструментів до моменту їх відчуження.

З метою забезпечення досягнення мети хеджування потрібно вести облік фінансових результатів від операцій з деривативами, для яких базовим активом є цінні папери, у складі фінансового результату від операцій з ЦП.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження особливостей оподаткування операцій з цінними паперами в Україні дало можливість зробити наступні висновки:

Визначено, що цінними паперами є документи із заздалегідь визначеною формою та змістом. Такі документи є свідченнями (посвідченнями) певних зобов'язань (грошових або майнових) емітента. Такі зобов'язання можуть стосуватися не лише боргу (боргові цінні папери), але й забезпечення прав у компанії (сертифікати акцій), застави (іпотечні цінні папери), майбутніх угод (похідні цінні папери) або розпорядження майном (цінні папери майнових прав).

Унікальною особливістю таких зобов'язань є те, що власник права на цінний папір може передати це право іншій особі, що робить цінний папір окремим видом майна (активом). Найпоширенішими цінними паперами є акції, векселі та облігації.

Основним нормативним документом, що регулює види цінних паперів та порядок їх використання (розповсюдження), є Закон України Про ринки капіталу та організовані товарні ринки № 3480-IV від 23 лютого 2006 року в редакції Закону № 738-IX від 19.06.2020

Зясовано, що облік цінних паперів регулюється низкою різних стандартів бухгалтерського обліку, а саме: національних стандартів НП(С)БО 12 та НП(С)БО 13 та міжнародних: МСФЗ 7, МСФЗ 9, МСБО 32 та МСБО 39.

Встановлено, що правила податкового обліку цінних паперів регламентовані в Податковому кодексі України.

Облікова та податкова характеристики фінансових інвестицій несуттєво відрізняється за формою, рпоте є майже однаковою за змістом.

Встановлено, що відмінності в правилах ведення бухгалтерського і податкового обліку ЦП полягають лише у порядку перенесення від’ємного загального фінансового результату від операцій із продажу чи/або іншого відчуження ЦП.

Недосконалість податкового законодавства в частині оподаткування операцій з ЦП дає можливість оптимізації оподаткування, тобто мінімізації податкового навантаження з використанням наступних практик:

- використання можливостей податкового кредитування;

- вибір таких видів ЦП для інвестування, коли дохід оподатковується за пільговими ставками чи взагалі звільняється від оподаткування;

- для мінімізації нарахування податку на прибуток від операцій з ЦП здійснюється оптимізація термінів продажу ЦП;

- використання юрисдикцій з пільговим режимом оподаткування для здійснення операцій з ЦП.

Для удосконалення системи оподаткування операцій з цінними паперами пропонується врегулювати наступні проблемні питання:

- сприяти розвитку інституту інвестиційних консультантів (інвестиційних радників);

- необхідно до складу витрат платника податку (інвестора) включати повну суму затрат, які ним понесені у зв’язку з придбанням ЦП у процесі розміщення;

- врегулювати відносини, які пов’язані з використанням інсайдерської інформації та маніпулюванням на ринку ЦП із-за відсутності юридичних механізмів попередження й припинення шахрайства на ринку ЦП;

- врегулювати питання, що стосуються звільнення від сплати державного мита за реєстрацію випуску ЦП емітента за умови здійснення публічного розміщення ЦП через фондову біржу тощо.

Запропоновані напрями удосконалення оподаткування операцій з цінними паперами дозволяють створити прозорі правила для інвесторів та сприятимуть покращеннб ситуації в цілому на фондовому ринку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акції та частки: обліковий портрет у правовому інтер'єрі: збірник систематизованого законодавства / укл. О.Б. Кушина та Н.М. Тарасова. – К.: Бліц-Інформ, 2011. – Вип. 3. – 192 с.

2. Господарський кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text

3. Загородній А., Вознюк Г., Смовженко Т. Фінансовий словник. Київ : Знання, 2000.

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon.rada.gov.ua

5. Маркс К. Капітал: у 3 кн. Київ : Вид-во політ. літератури України, 1982. 932 с. (Кн. 1 : Процес виробництва капіталу; Кн. 2 : Процес обігу капіталу; Кн. 3 : Процес капіталістичного виробництва, взятий в цілому).

6. Методика визначення інвестиційного прибутку професійним торговцем цінними паперами при виконанні ним функцій податкового агента. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-12#n13

7. Податковий кодекс України. URL: http://zakon.rada.gov.ua

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» (зі змінами та доповненнями) . URL: http://zakon.rada.gov.ua

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon.rada.gov.ua

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (зі змінами та доповненнями. URL: http://zakon.rada.gov.ua

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» (зі змінами та доповненнями). URL: http://zakon.rada.gov.ua

12. Поняття і види цінних паперів. – URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php

13. Про акціонерні товариства: Закон України із змінами та

доповненнями. URL: http://zakon.rada.gov.ua

14. Про депозитарну систему України: Закон України від 6 липня 2012 року, № 5178-VI. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text

15. Про інвестиційну діяльність: Закон України із змінами та доповненнями. URL: http://zakon.rada.gov.ua

16. Про обіг векселів в Україні: Закон України із змінами та доповненнями. URL: http://zakon.rada.gov.ua

17. Про переказний і простий вексель: Уніфікований закон. URL: http://zakon.rada.gov.ua

18. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України 3480-IV, від 23 лютого 2006 року. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text

19. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України із змінами та доповненнями. URL: http://zakon.rada.gov.ua

20. Проблемні питання оподаткування фінансових інструментів та шляхи їх вирішення стали предметом обговорення Експертної ради ПАРД. URL: https://www.pard.ua/uk/news/4848-problemni-pytannya-opodatkuvannya-finansovykh/

21. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=10

22. Форма податкової декларації про майновий стан і доходи та Інструкція щодо її заповнення затверджена наказом МФУ від 02.10.2015 р. № 859 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1298-15#Text.

23. Цивільний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

24. Торгівля цінними паперами. Підручник / За редакцією д.е.н., проф. В. І. Грушка. — К.: ВНЗ "Університет економіки та права «Крок», 2011. — 392 с.

Додаток А

СТАНДАРТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ		
Стандарт	**Повна назва**	**Ким затверджений**
Національні		
НП(С)БО 12	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»	Мінфін
НП(С)БО 13	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»	
Міжнародні		
МСФЗ 7	МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»	IASB* (Лондон)
МСФЗ 9	МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»	
МСБО 32	МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання»	
МСБО 39	МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (частково замінений МСФЗ 9)	

Джерело: [1]

[1] Облік цінних паперів. URL: https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/oblik-cinnih-paperiv/

Додаток Б

Взаємозв'язок між поняттями «цінні папери» та «фінансові інструменти»

<table>
<tr><th colspan="3">СПІВВІДНОШЕННЯ між ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ ТА ФІНАНСОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ</th></tr>
<tr><th></th><th colspan="2">Цінні папери</th></tr>
<tr><th colspan="3">Фінансові інструменти</th></tr>
<tr><td>• різна дебіторська та кредиторська заборгованість, у т.ч.:
• за товари, роботи, послуги;
• по авансам виданим та отриманим;
• з фінансової оренди;
• за позиками/кредитами;
• грошові кошти та їхні еквіваленти;
• деривативні контракти</td><td>• пайові ЦП;
• боргові ЦП;
• іпотечні ЦП;
• деривативні ЦП</td><td>товаророзпорядчі ЦП</td></tr>
</table>

Джерело: [2]

[2] Облік цінних паперів. URL: https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/oblik-cinnih-paperiv/